

Sānkhya –filosofian dualismi

Purusan ja prakritin muodostaman dualismin ongelma intialaisessa sānkhya -filosofiassa

Teoreettisen filosofian
proseminaariesitelmä
??.2001

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	3
SÄMKHYA –FILOSOFIA	4
HISTORIA	4
SUHDE MUIHIN FILOSOFIOIHIN	4
PERIAATTEET.....	4
DUALISMI	5
KAKSI TOISISTAAN TÄYSIN ERILLÄÄN OLEVAA.....	5
PRAKRITI	5
PURUSA	5
ONGELMA	5
PERSOONALLISUUDEN ILLUSORISUUS	5
TIETOTEOREETTINEN ONGELMA (TELEOLOGISUUS).....	5
RATKAISU: HARJOITUS.....	5
LOPPULAUSE	7

Johdanto

Sāṃkhya –filosofia

Historia

Intian historiaan tarkemmin perehtymättä esittelen aluksi käsillä olevan sāṃkhya –filosofian sijoittumisen muiden ns. intialaisten filosofioiden¹ suhteen. Intian filosofian klassisen kauden koulukuntien eriytyminen jaotellaan useiden Intian filosofian historioitsijoiden toimesta seuraavalla tavalla: *hinduismi* (6 pääsuuntaa), *buddhismi* (4 pääsuuntaa), *jainismi* (2 pääsuuntaa) ja *cārvāka* (1 erillinen materialistinen koulu) (kts. esim. Rauhala 1986, 19;). Hindufilosofia jaetaan yleisesti kuuteen alaosaan, joita ovat a) *nyāya* (looginen realismi), b) *vaiśeṣika* (realistinen pluralismi), c) *sāṃkhya* (evolutionistinen dualismi), d) *yoga* (systemaattinen meditaatio), e) *purva mīmāṃsā* (Vedojen varhaisempi tulkinta) ja f) *vedānta* (Vedojen myöhempi tulkinta) (Rauhala 1986, 20).

Suhde muihin filosofioihin

Periaatteet

Samkhya - joka merkitsee tarkkaa tietoa, johon sisältyy tarkka erottelu (Raju 1974, 162) – on ateistinen filosofinen järjestelmä. Varmaa ei ole kuitenkaan oliko **Kapilan**, jonka sanotaan kirjoittaneen Samkhya-aforismit², alunperin esittelemä filosofia ateistinen.

Samkhya, ortodoksisena koulukuntana, pitää Vedojen lausumia ehdottomasti luotettavina. Sen järjestelmän rakentamisessa ei silti juurikaan ole käytetty Vedoja vaan siinä esiintyviä ajatuksia on kehitelty näistä riippumatta. (Raju 1974, 163).

Samkhya pitää sellaisessa tietoteoreettisessa näkemyksessä, että jokainen tieto on pätevä tai epäpätevä itsessään, jolloin mikään muu ei tee sitä päteväksi tai epäpäteväksi. Tällainen kanta johtuu siitä, että kaikki tuntemamme objektit ovat järjen (*buddhi*)³ modifikaatioita, jotka tajunta ja objektin kanssa kosketuksiin joutuneet aistit ovat synnyttäneet. (Raju 1974, 163).

Olemassaolon metafyyminen rakenne, hierarkia, rakentuu Samkhyassa seuraavalla tavalla: ensimmäisenä ja perustavanlaatuisimpina komponentteina ovat Puruṣa ja Prakṛti, joilla ei keskenään ole minkäänlaista suoraa suhdetta. Kaikki muut rakenteet kuuluvat Prakritin alle seuraavalla tavalla: a) järki (*buddhi*), b) ego, c¹) tajunta, c²) viisi aistielintä, c³) viisi liikuntaelintä, c⁴) viisi hienoa elementtiä ja d) viisi karkeaa elementtiä.

¹ Kysymykseen oikeutuksesta kutsua intialaisia ajattelujärjestelmiä filosofioiksi en puutu tässä kirjoituksessa enempää vaan käytän systemaattisesti nimitystä intialaiset filosofiat kyseessä olevista järjestelmistä.

² Näiden aforismien sanotaan kadonneen.

³ Samkhyassa ...järki ei ole vain ajattelua ja päättelyprosessia, vaan sillä on ontologinen merkitys niin kuin lännessä Herakleitoksen, Pythagoraan, Platonin, stoalaisten ja uusplatonilaisten filosofiassa (Raju 1974, 172).

- tietoteoria

Samkhyan mukaan ajalla ja avaruudella ei ole erillistä olemassaoloa, ne ovat vain muotoja, joissa Prakritin muotojen moninaisuus ilmenee (Raju 1974, 162). Ortodoksinen koulukunta, Vedojen lausumat ehdottomasti luotettavia. Ei kuitenkaan juuri käyttänyt Vedaa järjestelmänsä rakentamiseen ja kehitti ajatuksiaan riippumattomasti (Raju 1974, 163).

Dualismi

Kaksi toisistaan täysin erillään olevaa

Klassisen intialaisen filosofian ontologia erottaa kaksi toisistaan täysin erillistä kategorialla: prakritin ja purusan. Nämä eivät ole toisiinsa millään tavalla suorassa yhteydessä.

Prakriti

Prakriti on samkhya-filosofiassa aktiivinen ja luova elementti, josta kaikki todellisuus koostuu. Kaikki, mitä on ollut, on ja tulee olemaan on prakritin alaista. Näin ollen myös ihminen psykofyysisenä kokonaisuutena kuuluu Prakritin piiriin.

Todellisuuden muovaava ja se oleva Prakriti jaetaan alakategorioihin, joihin jo aiemmin tässä kirjoituksessa viitattiin. Nämä ovat a) järki (buddhi), b) ego, c¹) tajunta, c²) viisi aistielintä, c³) viisi liikuntaelintä, c⁴) viisi hienoa elementtiä ja d) viisi karkeaa elementtiä

Purusa

Purusalla ei ole mitään todellista yhteyttä mihinkään (Eliade 1989,). Se on pelkkää tarkkaavuutta ja passiivisuutta. Se, että Purusa on absoluuttisen vapaa eli sillä ei ole kavaliteetteja, ymmärrystä, haluja eikä tietoisuuden tasoja johtaa jälleen yhteen teoreettiseen epäselvyyteen, sillä, Koskea (2000, 111) mukaellen, ihmisellä on jonkinlainen suhde Purusaan voidessaan puhua siitä.

Ongelma

Persoonallisuuden illusorisuus

Tietoteoreettinen ongelma (Teleologisuus)

Prakritin olemassaolon päämäärä on Purusan itsetietoisuus (Eliade 1989, 25), kun taas Dasguptan (1989, 26) mukaan Prakritin toiminta tapahtuu ihmisen ei Purusan vuoksi.

Ratkaisu: harjoitus

Vaikuttaakin siltä, että mitään adekvaattia teoreettista keinoa todentaa Purusan ja Prakritin välistä ongelmaa ei ole esitetty. Ainoana todeksi tekevänä keinona nähdään harjoitus ja sen kautta tuotettu/tuottunut subjektiivinen kokemus, jota ei voi tieteellisin menetelmin toistaa saati todentaa.

Todentaa sillä tavalla, mikä tukisi samkhya-filosofian mukaista näkemystä siitä, mitä saavutetussa tietoisuuden tilan muutoksessa tapahtuu. Tässä puhutaan tietoisuuden tilan muutoksesta sillä perusteella, että empiirisen psykologian alalla on olemassa kokeellista evidenssiä (kts. mihin viittaat!) aivosähkökäyrissä tapahtuvista muutoksista meditatiivisessa (onko itse asiassa eroa tuloksissa Flow-ilmion ja meditaatio-tilojen välillä? Kuriositeetti vain.) tilassa olevien ja sellaisessa ei olevien välillä. Tällaiset evidenssit kuitenkin kertovat vain sen, mikä tavallaan sisältyy jo samkhyan teoriaan; eli että tällöin operoidaan koko ajan Prakritin alueella. Kokeelliset evidenssit eivät tässä tapauksessa puolla eivätkä kiistä Purusan olemassaoloa.

...jos joku näkisi ehdottoman selvästi purushan ja prakritin välisen eron, hän tuntisi täydellisesti purushan, ja juuri tämä on joogan päämäärä (Wood 1973, 193).

Loppulause

LÄHDELUETTELO

- Dasgupta, Surendranath** 1920/1989: *A Study of Patañjali*. Motilala Banarsidas: Delhi.
- Dasgupta, Surendranath** 1924/1987: *Yoga as a Philosophy and Religion*. Motilal Banarsidas: Delhi.
- Eliade, Mircea** 19??: *Yoga*.
- Koski, Tapio** 2000. *Liikunta elämäntapana ja henkisen kasvun välineenä. Filosofinen tutkimus liikunnan merkityksestä, esimerkkeinä jooga ja zen-budo*. Taju: Tampere
- Radhakrishnan, Sarvepalli** 1939/1988: *Eastern Religions and Western Thought*. Oxford University Press: New Delhi.
- Radhakrishnan, Sarvepalli** 1971. *Indian Philosophy. Volume I*. Allen & Unwin Ltd.: London.
- Raju, P. T.** 1974. *Intian filosofia*. Englanninkielinen alkuteos The Philosophical Traditions of India ilmestyi 1971. Suomentanut Juhani Pietiläinen. Werner Söderström Osakeyhtiö: Porvoo.
- Rauhala, Lauri** 1986. *Meditaatio*. Kustannusosakeyhtiö Otava: Keuruu.
- Wood, Ernest** 1973: *Jooga*. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki. 3. painos.
- Zimmer, Heinrich** 1951/1989. *Philosophies of India*. Princeton University Press: USA.